

ӘОЖ 004.738.5

Ж. Таубаев

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің II курс магистранты,
Алматы қ., Қазақстан
Ғылыми жетекші – ф. ғ. д. профессор Г. Б. Мәдиева
e-mail: zharasxiangsheng@mail.ru

Интернет қарым-қатынасындағы бейресми есімдердің топтастырылуының кейбір мәселелері

Берілген мақала интернет қарым-қатынасындағы бейресми есімдердің топтастырылуының кейбір мәселелерін қарастырады. Мақалада интернет қарым-қатынасты зерттеген отандық және шетелдік ғалымдарға шолу жасалды. Ономастика ғылымының антропонимика саласы туралы да аз-маз айтылып, анықтама беріліп кетеді. Өйткені ол тікелей ресми және бейресми есімдерге қатысы бар және соларды зерттейтін ғылым. Сонымен қатар автор бейресми есімдердің пайда болу себептеріне, ерекшеліктеріне, бейресми есімдердің түріне жататын лақап есім мен бүркеншік есімдерге де анықтама беріп, олардың айырмашылықтары туралы айта кетеді. Бүркеншік есім мен лақап есімдерге бірнеше мысалдар келтіріліп, қандай мақсатта сол бүркеншік есім немесе лақап есімнің тандалғаны туралы, қандай мағына беретіні туралы тоқталып, түсіндіріліп өтеді. Мақаланың соңында автор интернет қарым-қатынас, бейресми есімдер туралы өзінің қорытындысын айтады.

Түйін сөздер: бүркеншік есім, лақап есім, қарым-қатынас, ақпарат.

Ж. Таубаев

Некоторые аспекты классификации неофициальных имен в интернет-коммуникации

В статье рассматриваются неофициальные имена в интернет-коммуникации. В работе дается краткое определение термину “Интернет”. Проводится анализ взглядов и точек зрения отечественных и зарубежных исследователей относительно вопроса, особенностей и трудностей в интернет-коммуникации. Также дается определение антропонимике, так как этот раздел науки ономастики имеет непосредственное отношение к изучению официальных и неофициальных имен. Автор подробно останавливается на видах никнеймов, в структуре псевдонимов, и иллюстрирует это различными примерами. Помимо этого определены причины зарождения псевдонимов, никнеймов в интернет-коммуникации. Приводятся различные примеры и дается ответ почему виртуальный коммуникатор выбирает именно тот псевдоним или никнейм для коммуникации. К этому еще автор дает определения к прозвищам которых выбрали различные виртуальные коммуникаторы. В конце статьи автор дает свое заключение относительно интернет-коммуникации и неофициальных имен.

Ключевые слова: ники, псевдонимы, коммуникация, информация.

Zh. Taubayev

Some aspects of classification of unofficial names in Internet communication

This article considers unofficial names (Nicknames) in internet communication. There are given a number of own and foreign scientists, linguists who dealt with the study of Internet communication and its peculiarities. There is given definition of an onomastics because it studies features, peculiarities of official and unofficial names. The author dwells on some types of classification of nicknames and gives examples of them. Apart from giving classification, also gives some reasons of appearing and why do many communicators choose and use nicknames, what do they mean or imply, is it quite important to have nicknames or just tendency among people. In addition to this the author gives structural features of nicknames and shows how are they various and different. Article ends with author's conclusion regarding issue.

Key words: nicknames, pseudonyms, communication, information.

Сөз басында алдымен интернет сөзіне тоқтала кететін болсақ, интернет (ғаламтор) дегеніміз – компьютерлік желілердің ақпарат алмасуға арналған бүкіләлемдік қауымдастығы, бір-бірімен телекоммуникация арналары ар-

қылы мәлімет алмасатын әртүрлі аймақтағы компьютерлік желілердің біріктірілген та-рабы.

Интернет қарым-қатынас мәселелері, ерекшеліктері туралы шетелдік ғалымдар

Ю.Д. Бабаева, Е.П. Белинская, А.Е. Войскунский, А.Е. Жичкина, Д.В. Иванов, Д.И. Кутюгин, J. Steuer, Sh. Turkle, K. S. Young [1, 72] және отандық Ә.С. Рахымберлина, Н. Г. Саниязова және т.б. ғалымдар зерттеген.

Интернет қарым-қатынастағы бейресми есімдерге тоқталмас бұрын олардың шығу себептеріне тоқталып кетсек. Интернет қарым-қатынастағы бейресми есімдердің шығу себептері:

- виртуалды әлемде жасырын, еркін түрде ақпарат алмасу үшін;

- өзінің орындалмайтын арманын тым болмағанда виртуалды әлемде жүзеге асыру. Мысалы, тым болмаса виртуалды әлемде белгілі бір керемет әнші болу. Оны белгілі әншінің фотосын және сол әншінің есіміне ыңғайлап бейресми есімін таңдап қою. Арай деген виртуалды қарым-қатынасқа түсуші (коммуникант) “Аша Матай” жеген танымал әншінің сүйіп тыңдайды, кейін өзінің аты ол әншінің атына ұқсамаса да виртуалды әлемде сол адамға ұқсау мақсатында бейресми жасырын есімді қолданады.

- жекелеген есімнің ұзақтығы және оны айтудың қолайсыздығына, қиындығына, басқа тілден енген есімге байланысты қысқартылған бейресми есімді пайдалану.

Негізінен барлық ресми және бейресми есімдерді ономастиканың бір саласы болып табылатын антропонимика саласы зерттейді. “Антропонимика” (грек. *anthropos* – адам және *onoma* – есім) – адам есімдерін (антропонимдерді), патронимдерді (әкесінің атын), фамилияларды, жалған аттарды, псевдонимдерді, криптонимдерді (жасырын аттарды) зерттейтін ономастиканың бөлімі. Антропонимиканың зерттеу объектісі – антропонимдер, яғни ол ресми және бейресми есімдердің шығу себептерін қамтиды.

Антропонимика ғылымына елеулі үлес қосқан ғалымдардың бірі Бестужев-Лада И. В өз еңбегінде қазіргі кездегі бейресми есімдердің бірнеше түрлерін бөліп көрсетеді: [2, 26]

1. Квалитативті есімдер – субъективті баға берілген есімдер, олар толық немесе қысқартылған есім нұсқасы жасалады.

2. Аугментативті есімдер – ұлғайтқыш жұрнақтардың көмегімен жасалған есімдер.

3. Пейоративті есімдер – менсінбеушілік, кемсітушілік мағынасында жасалған есімдер.

4. Деминутивтік есімдер – еркелету мағынасында кішірейткіш аффикстері арқылы жасалған есімдер.

5. Гипокористік есімдер – ресми есімдердің қысқартылған түрі.

6. Патронимдер – әкесінің атынан туындаған бейресми есімдер (лақап есім, тек, әкесінің аты).

7. Лақап есім – қалжың немесе күлкі түрінде адамға қойылған есім (әдетте адамның кейбір мінез-құлқына, сыртқы келбетіне, кәсібіне және т.б. қарап беріледі) [2, 26].

Жоғарыда аталған классификация негізінде біз Интернет қарым-қатынасындағы бейресми есімдердің классификациясын жасай аламыз. Өзімде әлеуметтік желіде белсенді отырғандықтан көптеген виртуалды қарым-қатынасқа түсушілердің бейресми есімдерін байқаймын. Олардың көбісі өзімнің парақшамда бар таныстарым, ал қалғандары достарымның достары немесе өзге сырттай танитын адамдардың бейресми есімдері. Бұл жұмыста *Vkontakte*, *Facebook*, *Mail.Ru* секілді әлеуметтік желілерді қарастырып, ондағы коммуниканттардың бейресми есімдерін жоғары аталған классификация негізінде топтастырдық.

1) Аугментативті бейресми есімдерге келесідей бейресми есімдерді жатқыза аламыз: Бибол – Биболды.

2) Пейоративті бейресми есімдерге келесі бейресми есімдерді жатқыза аламыз: Қаржаубай – Коржик, Маржан – Морж, Моржик;

3) Деминутивті бейресми есімдерге келесілер жатады:

Айгерім – Аконай, Айкош; Құралай – Қуралайка, Бауыржан – Баука.

4) Гипокористік бейресми есімдер келесідей: Толқын – Тоқа, Маржан – Мако, Бауыржан – Баука, Раушан – Роша, Раука.

5) Лақап есімдер келесідей: Азамат – Аю, әлеуметтік желіде күнделікті киетін бас киіміне байланысты: Красная шапочка, Пижама,

Дериваттарды (лақап есімдерді) қысқарту арқылы жасау жолы есімнің басын, ортасын не соңын қысқарту арқылы жасалады. Бұл дериваттардың бірнеше түрі кездеседі:

1) аферезис;

2) синкопа;

3) апокопа; [3, 47].

Осының негізінде Интернет қарым-қатынастағы қазақ бейресми есімдерден мысалдарды келтіруге болады:

а) аферезис – Бек (Жәнібек), Гули (Бақытгуль), Бақыт (Гүлбақыт), Қайрош (Жасқайрат).

ә) синкопа - Гүлден (Гүлдәурен)

б) апокопа – Арай (Арайгүл), Бақыт (Бақытгүл), Рауа (Рауа-Бану), Кано (Қанат), Нұрсұлтан (Нур).

Бұлардан бөлек бүркеншік есімдер болады.

Көп жағдайда бүркеншік есім мен лақап есімдерді шатастырамыз. Бүркеншік есім ол тұлғаның өзі қалап, өзінің бет-бейнесін жасыру үшін қоятын бейресми есім. Ондай есімдерді де Интернет қарым-қатынаста кеңінен кездестіруге болады. Бүркеншік есім арқылы коммуникант өзінің қандай тұлға екенін, қандай болғысы келетінін, табиғатын көрсетеді. Ол бүркеншік есім танымал не беймәлім болуы мүмкін. Мысалы, “Злой казах”, “Амал жоқ”, “Арманынан айырылған адам”. Алғашында қарым-қатынасқа түсуші өзінің суреткерлік қарымына сеніміне нық болмаған жағдайда бүркеншік есімдерді қолдануы мүмкін. Сонымен қатар “Амал жоқ”, “Арманынан айырылған адам” деген бүркеншік есімдеріне қарағанда өмірінде белгілі бір нәрсеге көңілі толмағандығы, көңілі қалғандығы немесе өмірден түңіліп, өзіндік әлеміне кеткен адамды айтуымызға болады. Демек өзінің ішкі сезіміне, түйсігіне сәйкес бүркеншік есімді ойлап табады. Тағы бір “Wonderful life” деген бүркеншік есім. Қазақшасы “Ғажайып өмір”. Бұл коммуникатор V Kontakte әлеуметтік желісінде отырады. Мен ол адаммен қарым-қатынасқа түсіп, оның не себепті ондай бүркеншік есімді пайдаланғаны туралы ақпарат жинадым. Нәтижесінде ол қарым-қатынасқа түсуші адам оны әдейі бейресми есіміндегідей (бүркеншік есім) өмір сүргісі келгені үшін таңдағанын айтты. Ал лақап есімдерді көбінесе адамдар қояды. Оны коммуниканттың бет-бейнесіне, тұлғасына, дене бітіміне байланысты белгілейді. Мысалы, “Қайқы бел”, “Ботақан”, “Түйе”, “Философ”, “Әнші балапан”, “Қара аю”, “Кірпі”, “Қонжық”, “Mad” және тағы басқалары. Яғни лақап атты инди-

видтің өзі емес басқа адамдар такса, бүркеншік атты, жасырын атты (криптонимдерді) белгілі бір себептермен адамның өзі таңдап алады.

Қорыта келгенде интернет қарым-қатынастағы бейресми есімдердің түрі сан алуан деп айтсақ болады. Кейбір адамдар коммуникаторлар лақап есімді таңдап қойса, кейбіреулері бүркеншік есімдерді таңдағанды ұнатады. Әр коммуникант бейресми есімдерді белгілі бір себеп-салдарларға, мақсат-мүддеге байланысты қолданады. Көп жағдайда коммуниканттар өздерін келесі жағдайдар үшін қолданады:

- өздерін еркін сезіну үшін;
- ой түбінде жатқан виртуалды армандарын орындау үшін бейресми есімдер қолданады;
- өздерінің табиғатын көрсету үшін және бүкіл виртуалды әлемге жариялау үшін;
- өз есімдері ұзақ, айтуға өте қолайсыз болғандықтан таңдайды.

Жалпы интернеттегі бейресми есімдер туралы кейбір адамдар интернет қарым-қатынасының дерті десе, кейбіреулер оны интернет қарым-қатынастың сәні, сонымен ол қызық және онсыз ақпарат алмасу болмайды деп санайды. Өз пікірім бірінші айтылған пікірді яғни дерті дегенді қолдаймын. Өйткені бейресми есімдерді бет-перде ретінде қолданып іс-әрекет, қарым-қатынас жасағанда шынайылық жойылады деп ойлаймын. Адамдар бір-біріне сенуден қалады, адамдарға шынайы қарамайды, тіптен сенің көңіліне кірбің ұялатуы мүмкін. Өйткені ол коммуникатор бейресми есімді қолданып отыр және оны тіптен тауып, жазалай алмайсың. Нәтижесінде өзіне негативті, жаман әсер, сезім ұялатып, көңіл-күйіңе теріс әсер етуі мүмкін.

Әдебиеттер

- 1 Аникина Т.В. Имя собственное в интернет-коммуникации // Известия Уральского государственного университета. – 2010. – № 2 (75). – С. 71-76.
- 2 Абдрахманова Т.М. Структура и семантика неофициальных личных имен казахского, русского и немецкого языков: дис...канд. филол. наук. – Алматы, 2007. – 170 с.
- 3 Фоменко О.А. Неофициальные имена собственные в современном американском английском языке: лингвокультурологические аспекты. дис... канд. филол. наук. – Краснодар, 2003. – 193 с.

References

- 1 Anikina T.V. Imya sobstvennoe v internet-kommunikatsii // Izvestiya Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta. – 2010. – № 2 (75). – С. 71-76.
- 2 Abdrahmanova T.M. Struktura i semanitka neofitsial'nykh lichnykh imen kazahskogo, russkogo i nemetskogo yazykov: dis...kand. filol. nauk. – Almaty, 2007. – 170 s.
- 3 Fomenko O.A. Neofitsial'nye imena sobstvennye v sovremennom amerikanskom angliyskom yazyke: lingvokul'turologicheskie aspek. diss... kand. filol. nauk. – Krasnodar, 2003. – 193 s.